Hans Blix tar farväl av krig

av Nils Daag

TITEL:
A Farewell to Wars
FÖRFATTARE:
Hans Blix
FÖRLAG:
Cambridge University Press

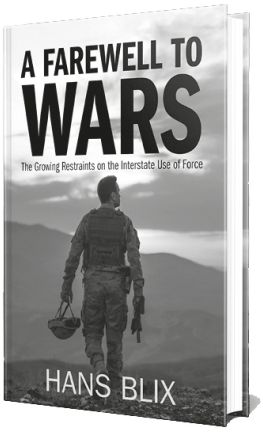

HANS BLIX ÄR en av Sveriges främsta företrädare på den internationella scenen. Han har haft tunga befattningar som chef för atomenergiorganet IAEA och FN:s inspektion i Irak, Unmovic. I Sverige var han en kortare tid utrikesminister och dessförinnan statssekreterare för biståndsfrågor. Blix är en av våra främsta experter på internationell rätt.

”A Farewell to Wars” heter Hans Blix senaste bidrag till den säkerhetspolitiska debatten. Underrubriken lyder ”The Growing Restraints on the Interstate Use of Force”. Man måste beundra hans mod och engagemang. Både rubriken och innehållet inbjuder till kritik. Blix hävdar alltså att antalet externa konflikter stadigt minskar. Detta i ett läge när ett blodigt krig rasar i vårt närområde och Israel bombar Gaza-remsan till spillror. Men som man kunde förvänta sig är hans resonemang mer nyanserade än rubriken möjligen kan ge sken av. Blix bygger sina teser på ett gediget underlag.

Boken inleds med en katalog av de 71 konflikter som ägt rum efter andra världskriget. Huvudinnehållet ägnas sedan åt en detaljerad och sofistikerad granskning och diskussion av hinder för väpnat våld mellan stater. Oavsett om man instämmer i alla slutsatser blir boken därmed ett mycket användbart kompendium för den som försöker förstå konflikters ursprung och hantering.

Genomgången leder fram till att större delen av världen undsluppit krig efter andra världskriget. Detta gäller Nord- och Sydamerika, stora delar av Afrika, de flesta asiatiska regionerna och Europa. Därefter kommenteras några skeenden mer detaljerat. Det rör sig om Korea-kriget, Vietnamkriget, det kalla kriget, avspänningen och terrorismen.

Rysslands överfall på Ukraina får inte onaturligt stort utrymme. Blix beskriver konflikten som en följd av Ukrainas önskan att närma sig EU och införa demokrati och marknadsekonomi, och Moskvas krav att landet skulle fortsätta att vara förbundet med Ryssland politiskt, ekonomiskt och kulturellt. Blix menar att angreppet kom som en total överraskning för omvärlden. President Biden betecknade detta som den farligaste konflikten sedan Cuba-krisen 1962. Trumps sätt att agera i Ukraina-frågan kan komma

att ses som ett lackmus-test för hans utrikes- och säkerhetspolitik.

Traditionellt kan man identifiera fyra incitament till militär intervention:

- Att utöka sitt territorium.
- Att ta land som ärvts i besittning.
- Att utbreda en religion eller tro.
- Humanitärt skydd.

Nytillkomna incitament:

- Förvärva knappa naturresurser.
- Utnyttja rymden och cyberrymden.
- Slå till mot terroristgrupper.
- Förhindra utvecklingen av kärnvapen.

I det följande går Blix igenom skäl för och emot att begagna sig av våld i de internationella relationerna, och de fredliga instrument som står till förfogande för att lösa konflikter. Det handlar om medling, fact finding och diplomati. I slutkapitlet återkommer Blix till bokens titel ”States are saying Farewell to Wars”.

I en slutsummering konstateras att trots den detaljerade och komplexa bild som presenterats går det att lyfta fram vissa generella slutsatser och frågeställningar. De militära stormakternas kärnvapeninnehav och andraslagsförmåga har bidragit till återhållsamhet såväl i de bilaterala relationerna som globalt. Rysslands införlivande av delar av Ukraina framstår som ett misslyckat undantag. Sedan andra världskrigets slut har endast ett begränsat antal militära konflikter ägt rum. Kärnvapen har inte kommit till användning sedan Hiroshima och Nagasaki. De starkaste militärmakternas tillgång till kärnvapen med första- och andraslagsförmåga ökar risken för katastrof och i extremfallet ”MAD”.[1]

Samtidigt har dessa risker resulterat i en återhållsamhet i det globala maktspelet. Den växande interdependensen verkar i samma riktning liksom möjligheterna till omedelbar överföring av information. Utvecklingen av transporter, kommunikationer, handel och finans och sociala normer har också bidragit.

I ett särskilt kapitel behandlas kärnvapen och andra icke-konventionella vapen för avskräckning och hot. Även diplomati får ett särskilt utrymme. Slutresultatet av alla dessa faktorer är en minskning av riskerna för användandet av våld. Med få undantag avlägsnar vi oss från militära interventioner. I stället utnyttjas andra typer av påtryckningar.

A Farewell to Wars är en synnerligen värdefull genomgång av krig och konflikter. En röd tråd är tanken på en långsiktig utveckling bort från väpnad kamp. Den globala konkurrensen kommer att fortsätta, men den tar sig andra former. Samtidigt känns det som att de senaste årens utveckling ifrågasätter Blix slutsatser. Det handlar om Rysslands militära angrepp på Ukraina, de otaliga kriserna i Mellanöstern, Trumps tillträde på presidentposten, de europeiska stormakternas försvagning etc. Man skulle gärna se att Blix utvecklar sina tankar mot denna bakgrund. Detta sagt hoppas man självfallet att Blix ska ha större framgång i sina prognoser än Hemingway 1939.

Recensenten är ambassadör och ledamot av KKrVA.

Not

1. Förkortning för Mutualy Assured Destruction.